

Sygn. akt I NSNc 115/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 września 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Księżak (przewodniczący)

SSN Tomasz Demendecki (sprawozdawca)

Grzegorz Swaczyna (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Wspólnoty Mieszkaniowej „J.” w W.

przeciwko Z. G. i B. G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 15 września 2021 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w W.

z dnia 23 listopada 2009 r., sygn. II Nc (...),

- 1. uchyla zaskarżony nakaz zapłaty w całości i umarza postępowanie w sprawie;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania skarbowego przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Pismem z 22 lutego 2019 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 23 listopada 2009 r. w

postępowaniu upominawczym przez referendarza sądowego przy Sądzie Rejonowym w W., II Wydział Cywilny, II Nc (...) w sprawie z powództwa Wspólnoty Mieszkaniowej „J.” w W. o zasądzenie od strony pozwanej - Z. G. oraz B. G. kwoty 8.523,91 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty, tytułem zwrotu dodatkowych kosztów jakie powódka poniosła w celu wykonania dodatkowych niezbędnych prac obejmujących przebudowę remontowanej instalacji wodnej, tj. „na obejście lokalu nr (...) należącego do pozwanych”. Zaskarżonym nakazem zapłaty nakazano stronie pozwanej w ciągu dwóch tygodni od jego doręczenia zapłacić powódce kwotę 8.523,91 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 12 listopada 2009 r. do dnia zapłaty wraz z kosztami procesu w kwocie 1.323,75 zł. Nakaz zapłaty został doręczony współuczestnikowi procesowemu Z. G. 20 grudnia 2009 r. (k. 29, II Nc (...)), natomiast wobec B. G. uznany został za doręczony z dniem 24 grudnia 2009 r. (k. 30, II Nc (...)).

Na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2018 r., poz. 2179 ze zm.; dalej: u.RPO) w zw. z art. 115 § 1 i § 1a i art. 89 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2019 r. poz. 825 ze zm.; dalej: u.SN) z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, prawomocny nakaz zapłaty referendarza sądowego przy Sądzie Rejonowym w W. II Wydział Cywilny z 23 listopada 2009 r. w sprawie II Nc (...), został zaskarżony przez Rzecznika Praw Obywatelskich w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Skarżący zarzucił:

1. rażące naruszenie prawa poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 201 § 1 k.p.c., art. 202 k.p.c. i art. 498 § 2 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. polegające na zakwalifikowaniu sprawy do rozpoznania w postępowaniu upominawczym, zaniechaniu odrzucenia pozwu i wydaniu nakazu zapłaty w sytuacji, gdy o to samo roszczenie, pomiędzy tymi samymi stronami, sprawa została już wcześniej prawomocnie osądzona wyrokiem Sądu Rejonowego w W., II Wydział Cywilny z 26 maja 2008 r. sygn. akt II C (...), która to okoliczność skutkuje

bezwzględna niedopuszczalnością wszczęcia procesu i która podlega uwzględnieniu przez sąd z urzędu;

2. naruszenie zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, a to konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP, a także naruszenie konstytucyjnego prawa do sądu, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, poprzez wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty, pomimo że pomiędzy tymi samymi stronami to samo roszczenie zostało już prawomocnie oddalone wyrokiem Sądu Rejonowego w W. II Wydział Cywilny z dnia 26 maja 2008 r. sygn. akt II C (...), co naruszyło interes pozwanych wyrażający się w zagwarantowaniu im pewności i niewzruszalności zapadłego i prawomocnego orzeczenia, a także że ustanowione w postępowaniu rygory i sankcje będą ich chroniły przed niekorzystnymi skutkami prawnymi ponownego wytoczenia powództwa o to samo roszczenie. W następstwie opisanych działań sądu doszło również do naruszenia chronionych art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP praw majątkowych pozwanych, którzy w wyniku prowadzonej na podstawie nakazu zapłaty egzekucji z rachunku bankowego zostali pozbawieni wymiernych środków finansowych, co miało wpływ na obniżenie ich warunków bytowych.

Skarżący podniósł, że w sprawie doszło do nieważności postępowania z przyczyn wskazanych w art. 379 pkt 3 k.p.c. (tj. naruszenie zasady powagi rzeczy osądzonej).

W oparciu o dyspozycję art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie na podstawie art. 115 § 2 w zw. z art. 91 § 1 u.SN nakazu zapłaty referendarza sądowego przy Sądzie Rejonowym w W. II Wydział Cywilny z dnia 23 listopada 2009 r., II Nc (...) w całości. Ponadto na podstawie art. 398¹⁹ k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN wniósł o odrzucenie objętego tym nakazem pozwu Wspólnoty Mieszkaniowej „J.” w W. z 16 listopada 2009 r.

Skarżący wskazał, że naruszone w sprawie zasady i prawa, określone w Konstytucji RP, jednoznacznie przemawiają za wydaniem przez Sąd Najwyższy żądanego rozstrzygnięcia, mimo upływu okresu pięciu lat od chwili

uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia i za wyeliminowaniem go z obrotu prawnego.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną, powódka wniosła o oddalenie oraz zasądzenie od pozwanych na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługiwała na uwzględnienie.

Stosownie do art. 1 pkt 1 lit. b u.SN Sąd Najwyższy jest organem władzy sądowniczej powołanym do sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez kontrolę nadzwyczajną prawomocnych orzeczeń sądowych w celu zapewnienia ich zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej przez rozpoznawanie skarg nadzwyczajnych.

Ustawodawca w art. 89 i n. u.SN wprowadził oraz uregulował nadzwyczajny środek zaskarżenia, mający zapewnić zgodność z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Art. 89 § 2 u.SN wymienia grono podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi nadzwyczajnej. W myśl przytoczonego przepisu są to: Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W przedmiotowej sprawie skarga nadzwyczajna została wywiedziona przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Art. 115 § 1a u.SN wyłącza stosowanie art. 89 § 2 u.SN w przypadku orzeczeń, które uprawomocniły się przed wejściem w życie u.SN, tj. przed 3 kwietnia 2018 r. W przypadku takich orzeczeń, legitymację do wniesienia skargi nadzwyczajnej posiada wyłącznie Prokurator Generalny lub Rzecznik Praw Obywatelskich.

Ustawodawca w art. 89 § 1 u.SN skatalogował przesłanki wniesienia skargi nadzwyczajnej, którymi są: prawomocność orzeczenia sądu powszechnego lub wojskowego, konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego

państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, spełnienie jednego z warunków, zgodnie z którym orzeczenie: narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP lub w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, oraz ostatecznie brak możliwości uchylenia lub zmiany orzeczenia w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. W myśl art. 89 § 3 u.SN skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od dnia ich rozpoznania. Niedopuszczalne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej na niekorzyść oskarżonego wniesionej po upływie roku od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – po upływie 6 miesięcy od dnia jej rozpoznania.

Jednakże zgodnie z art. 89 § 4 u.SN jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 u.SN, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, a także jeżeli uchylenie orzeczenia naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym, wydanym 23 listopada 2009 r. przez referendarza sądowego przy Sądzie Rejonowym w W., II Wydział Cywilny, II Nc (...), nakazano współuczestnikom procesowym tworzącym stronę pozwaną - Z. G. oraz B. G. w ciągu dwóch tygodni od jego doręczenia zapłacić powódce - Wspólnocie Mieszkaniowej „J.” w W., kwotę 8.523,91 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 12 listopada 2009 r. do dnia zapłaty wraz z kosztami procesu w kwocie 1.323,75 zł. W dniu 24 grudnia 2009 r. Z. G. wniósł sprzeciw od nakazu zapłaty (k. 31-35, II Nc (...)) oraz w oddzielnej przesyłce pocztowej pismo zatytułowane „zażalenie na postanowienie o przyznanych w nakazie zapłaty

kosztów procesu z odniesieniem do sprzeciwu do nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym” (k. 37-40, II Nc (...)). Wobec nieuzupełnienia braków formalnych w terminie, sprzeciw od nakazu zapłaty został odrzucony przez Sąd Rejonowy w W., II Wydział Cywilny, postanowieniem z 16 kwietnia 2010 r. (k. 47, II Nc (...)). Na wskazane postanowienie, pozwany 23 maja 2010 r. wniósł zażalenie, wnosząc jednocześnie o zawieszenie postępowania (k. 57-58, II Nc (...)). Z powodu nieuzupełnienia braków formalnych, postanowieniem z 7 grudnia 2010 r. Sąd Rejonowy w W., II Wydział Cywilny, odrzucił zażalenie z 23 maja 2010 r. oraz oddalił wniosek o zawieszenie postępowania (k. 100, II Nc (...)). Postanowienie zostało doręczone stronie pozwanej 23 grudnia 2010 r. (k. 101, II Nc (...)) i nie zostało przez nią zaskarżone. Z akt sprawy wynika, że współuczestnicy wnosili kolejne sprzeciwy od nakazu zapłaty, jednak już z naruszeniem terminu.

Tymczasem, ten sam sąd tj. Sąd Rejonowy w W., II Wydział Cywilny, wyrokiem z 26 maja 2008 r. wydanym w sprawie II C (...), oddalił powództwo Wspólnoty Mieszkaniowej „J.” w W. przeciwko Z. G. oraz B. G.. Od wskazanego wyroku powódka wniosła apelację z 8 lipca 2008 r. (k. 121-124, II C (...)), która została odrzucona postanowieniem z 10 grudnia 2008 r. Sądu Okręgowego w W., IV Wydział Cywilny Odwoławczy (IV Ca (...)) z powodu nieuzupełnienia braków formalnych (k. 156-157, II C (...)).

Oba wyżej wymienione orzeczenia tj. nakaz zapłaty z 23 listopada 2009 r., II Nc (...) oraz wyrok z 26 maja 2008 r., II C (...) są prawomocne, bowiem nie zostały skutecznie zaskarżone.

Zgodnie z art. 89 § 1 in fine u.SN skarga nadzwyczajna nie przysługuje, jeżeli orzeczenie może być zmienione lub uchylone w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Zaskarżone orzeczenie może być wyeliminowane z obrotu prawnego jedynie w drodze skargi nadzwyczajnej, bowiem nie może zostać wzruszone w drodze innych środków prawnych. Z uwagi na upływ terminu przewidzianego w art. 408 k.p.c. brak jest możliwości wniesienia skargi o wznowienie postępowania. Wykluczone jest także złożenie ewentualnej skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Przepisy o skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przewidywały dwuletni termin na jej wniesienie od dnia uprawomocnienia się

orzeczenia, stąd termin na złożenie tejże skargi, od orzeczenia które wydane zostało w dniu 23 listopada 2009 r., upłynął.

Jednocześnie nie zachodzą ograniczenia, o których mowa w art. 90 u.SN.

W analizowanej sprawie, skarga nadzwyczajna wniesiona została po ponad 9 latach od daty wydania zaskarżonego orzeczenia. Co do zasady, w świetle art. 89 § 3 u.SN oznacza to wniesienie wskazanego środka zaskarżenia z przekroczeniem terminu. Należy jednak uwzględnić treść art. 115 § 1 u.SN, zgodnie z którym, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. W takich przypadkach przepisu art. 89 § 3 zdanie pierwsze u.SN nie stosuje się. Stosownie zaś do art. 115 § 1a u.SN skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie niniejszej ustawy, może być wniesiona przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich.

Tym samym w świetle przytoczonych przepisów i poczynionych rozważań, biorąc pod uwagę datę wydania zaskarżonego w niniejszej sprawie orzeczenia, upływ ponad 9 lat od dnia jego wydania, nie stał na przeszkodzie do rozpoznania przez Sąd Najwyższy skargi nadzwyczajnej wywiedzionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Dodatkowo Sąd Najwyższy na mocy przytoczonych przepisów uprawniony jest do ewentualnego uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty w przypadku, gdyby okazało się, że podniesione w skardze nadzwyczajnej zarzuty są zasadne i wydania odpowiedniego rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN, jeżeli przemawiają za tym zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP (art. 115 § 2 u.SN).

Nie ulega także wątpliwości, że Skarżący – Rzecznik Praw Obywatelskich – jest legitymowany do wniesienia skargi nadzwyczajnej w rozpoznawanej sprawie. Podobnie, brak jest wątpliwości co do tego, że zaskarżony nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym przez referendarza sądowego przy Sądzie Rejonowym w W. II Wydział Cywilny z 23 listopada 2009 r., II Nc (...), wobec braku skutecznego wniesienia zarzutów, jest prawomocny i nie może zostać wzruszony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia, jak również, że zachowany

został przewidziany w art. 115 § 1 u.SN termin do wniesienia skargi nadzwyczajnej.

Skarga nadzwyczajna opiera się na stwierdzeniu, że kwestionowany nią nakaz zapłaty wydano z rażącym naruszeniem prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 201 § 1 k.p.c., art. 202 i art. 498 § 2 w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 366 k.p.c. Skarżący wskazał, że do wydania nakazu zapłaty doszło w warunkach *rei iudicatae*, albowiem w obu sprawach (II C (...) oraz II Nc (...)) zachodzi „identyczność przedmiotowa” oraz „identyczność stron”. Jak podniósł Rzecznik Praw Obywatelskich, okoliczność prawomocnego osądzenia tego samego roszczenia między tymi samymi stronami, powinna skutkować odrzuceniem pozwu w sprawie o sygn. akt II Nc (...). Istniała bowiem do tego podstawa w oparciu o art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 366 k.p.c.

Ocena tak ujętego zarzutu wymaga zatem wyjaśnienia, czy oba żądania, z jakimi występowała Wspólnota Mieszkaniowa „J.” w W. w dwóch kolejnych powództwach przeciwko Z. i B. G. były tożsame, oraz czy obejmowały tę samą podstawę prawną i faktyczną.

Należy w tym miejscu wskazać, że nakazy zapłaty, tj. orzeczenia wydawane na posiedzeniach niejawnych, w których sąd uwzględnia powództwo w postępowaniu nakazowym i upominawczym (art. 480¹ k.p.c.), są orzeczeniami rozstrzygającymi istotę sprawy cywilnej. Ponieważ do orzeczeń tych mają zastosowanie odpowiednio przepisy o wyrokach, jeżeli kodeks nie stanowi inaczej (art. 353² k.p.c.), po ich uprawomocnieniu mają skutki prawomocnych wyroków. W efekcie obejmuje je także powaga rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.) (por. uchwała Sądu Najwyższego z 28 października 2010 r., III CZP 65/10, OSNC 2011, nr 3, poz. 27).

Ocena dotycząca tego, czy w opisanej sprawie doszło do wydania nakazu zapłaty z jednoczesnym naruszeniem zasady powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*) musi być dokonana z uwzględnieniem kryteriów, jakie świadczą o zaistnieniu takiej sytuacji. Chodzi tu o okoliczność, w której sprawa o to samo roszczenie, między tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona. Zgodnie z art. 366 k.p.c. powagą rzeczy osądzonej objęte jest to, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia. Przedmiot ten ustala się przy tym wskazując na treść żądania sformułowanego w pozwie oraz przytoczone

okoliczności, które miały je uzasadniać. Do przyjęcia stanu powagi rzeczy osądzonej konieczne jest więc ustalenie identyczności żądania i jego podstawy faktycznej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 marca 2015 r., II CSK 226/14). Tożsamość roszczeń zachodzi, kiedy sąd ma w obu sprawach orzec o tym samym, dysponując tymi samymi faktami, które mają spowodować ocenę tego samego żądania i kiedy rozstrzygnięcie jednej ze spraw oznacza rozstrzygnięcie także drugiej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 1 czerwca 2011 r., II CSK 427/10). Decydująca w tym zakresie, jest więc nie tylko tożsamość przedmiotu rozstrzygnięcia w obu sprawach, ale także tożsamość okoliczności faktycznych, z których wynika w jednej i w drugiej sprawie roszczenie procesowe (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 2007 r., II CSK 267/07).

Podsumowując sygnalizowane tutaj kryteria można stwierdzić, że stan powagi rzeczy osądzonej ma miejsce, jeżeli spełnione są łącznie trzy przesłanki: występuje tożsamość stron postępowania, a także tożsamość podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia oraz sprawa została prawomocnie osądzona (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06; 6 marca 2008 r., II UK 144/07; 20 stycznia 2011 r., I UK 239/10).

Nakaz zapłaty z 23 listopada 2009 r. został wydany przez referendarza sądowego przy Sądzie Rejonowym w W., II Wydział Cywilny, II Nc (...) na skutek żądania zawartego w pozwie wniesionym 16 listopada 2009 r., w którym Wspólnota Mieszkaniowa „J.” w W. wniosła o: (1) zasądzenie od pozwanych Z. G. oraz B. G. kwoty 8.523,91 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty, tytułem zwrotu dodatkowych kosztów jakie powódka poniosła w celu wykonania dodatkowych niezbędnych prac na przebudowę remontowanej instalacji wodnej, tj. na obejście lokalu nr (...) należącego do pozwanych; (2) zasądzenie od pozwanych na rzecz powódki kosztów postępowania według norm przepisanych oraz kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 2.400,00 zł.; (3) zasądzenie od pozwanych na rzecz powódki kosztów opłaty od pełnomocnictwa w wysokości 17,00 zł.; (4) przesłuchanie w charakterze świadka J. S., administratora Wspólnoty, wezwanie na adres P.W.L.L ul. B. B., W., na okoliczność odmowy wpuszczenia przez pozwanego do lokalu (...) osób dokonujących remontu instalacji wodnej; (5) przesłuchanie w charakterze strony E. D. i I. L. członków Zarządu Wspólnoty,

wezwanie na adres jak w pkt. 4, na okoliczność odmowy wpuszczenia przez pozwanego do lokalu (...) osób dokonujących remontu instalacji wodnej i konieczności przeprowadzenia obejścia ww. lokalu; (6) dopuszczenie dowodów złożonych w niniejszym postępowaniu (k. 1-3, II Nc (...)).

Wyrok Sądu Rejonowego w W. z 26 maja 2008 r., II C (...), został wydany zaś na skutek żądania zawartego w pozwie wniesionym 27 listopada 2007 r., w którym Wspólnota Mieszkaniowa „J.” w W., wniosła o: (1) nakazanie pozwanym – Z. i B. G. - udostępnienia należącego do nich lokalu na każde żądanie Zarządu Wspólnoty albo ich pełnomocnika - ilekroć jest to niezbędne do przeprowadzenia konserwacji, remontu albo usunięcia awarii w nieruchomości wspólnej, a także w celu wyposażenia budynku, jego części lub innych lokali w dodatkowe instalacje, stosownie do art. 13 ust. 2 ustawy o własności lokali (Dz.U. 1994 nr 85 poz. 388 ze zm.); (2) nakazanie pozwanym – Z. i B. G. - udostępnienia całości dokumentacji technicznej związanej z lokalem oraz wykonanymi w lokalu pracami związanymi ze sposobem ogrzewania oraz dokumentacji potwierdzającej własność lokalu; (3) zabezpieczenie powództwa poprzez zakazanie pozwanym dokonywania jakichkolwiek zmian w lokalu (...) położonym w budynku przy ul. J. w W., w szczególności w zakresie doprowadzenia mediów do lokalu, stosownie do art. 730¹ k.p.c., w zw. z art. 755 k.p.c.; (4) zasądzenie od pozwanych na rzecz powódki kosztów procesu (k. 1, II C (...)). Żądanie zawarte w pozwie zostało rozszerzone poprzez oświadczenie złożone w piśmie wniesionym 23 stycznia 2008 r. w ten sposób, że obok dotychczas dochodzonych roszczeń, powódka wystąpiła z żądaniem zasądzenia na jej rzecz solidarnie od pozwanych kwoty 8.523,91 zł tytułem wykonania niezbędnych prac na obejściu lokalu nr (...) położonego w W. przy ul. J. należącego do pozwanych, w zakresie doprowadzenia mediów: poziomów wody (k. 40, II C (...)).

W świetle poczynionych ustaleń należy przyjąć, że jedno z żądań formułowanych przez Wspólnotę Mieszkaniową w postępowaniu II C (...) zakończonym prawomocnym wyrokiem, a następnie żądanie określone w powództwie o wydanie nakazu zapłaty, zakończone nakazem o sygn. II Nc (...) były tożsame, a jednocześnie dotyczyły tych samych stron postępowania. W obu sprawach ta sama strona powodowa domagała się od tych samych

współuczestników tworzących stronę pozwaną spełnienia tego samego świadczenia, tj. zapłaty kwoty 8.523,91 zł. mającej stanowić dodatkowy koszt prac remontowych poniesionych przez Wspólnotę Mieszkaniową w związku z brakiem możliwości ich wykonania w lokalu pozwanych.

Analiza akt obu postępowań (II Nc (...) oraz II C (...)) wskazuje, że obydwa spory toczące się między stronami – Wspólnotą Mieszkaniową a właścicielami lokalu nr (...) – dotyczyły tych samych okoliczności faktycznych. Wspólnota domagała się udostępnienia lokalu pozwanych, ci zaś odmówili spełnienia takiego żądania. W efekcie tej odmowy, Wspólnota wystąpiła z powództwem o nakazanie, które zostało następnie poszerzone o żądanie zapłaty kwoty 8.523,91 zł. Miało to związek z przeprowadzeniem – na zlecenie Wspólnoty – dodatkowych prac remontowych polegających na wykonaniu instalacji wodnej z pominięciem lokalu pozwanych, których koszt wynikał z faktury wystawionej przez wykonawcę 14 stycznia 2008 r. (k. (...)) akt o sygn. II C (...)). Żądania powódki zostały jednak oddalone wyrokiem z 26 maja 2008 r. (II C (...)). W efekcie, późniejsze powództwo wniesione w postępowaniu upominawczym, z jakim ta sama strona tj. Wspólnota Mieszkaniowa, wystąpiła w stosunku do tych samych pozwanych, domagając się ponownie zapłaty identycznej kwoty, wynikającej z tych samych okoliczności faktycznych i prawnych, które były już prawomocnie rozstrzygnięte orzeczeniem merytorycznym, powinno zostać odrzucone.

Przepis art. 201 k.p.c. wprowadza obowiązek każdorazowego dokonania przez sąd z urzędu oceny charakteru rozpoznawanej przezeń sprawy cywilnej (badanie trybu i rodzaju postępowania), co w postępowaniu upominawczym wiąże się ze zbadaniem dopuszczalności skorzystania z tego szczególnego rodzaju postępowania procesowego. Art. 201 k.p.c. i art. 202 k.p.c. wskazują na konieczność zbadania na etapie poprzedzającym wydanie nakazu zapłaty, czy w sprawie nie zachodzą bezwzględne przesłanki procesowe, a więc takie, których brak sąd bierze pod rozagę z urzędu (art. 202 zdanie trzecie w zw. z art. 199 § 1 k.p.c.). Stwierdzenie tych przesłanek oznacza, że istnieje bezwzględna niedopuszczalność wszczęcia procesu. Sąd obowiązany jest badać istnienie (nieistnienie) okoliczności wymienionych w art. 199 k.p.c. w zasadzie z urzędu, w każdym stanie sprawy (art. 202 zdanie trzecie k.p.c.).

Sąd Rejonowy w W. II Wydział Cywilny wydając 23 listopada 2009 r. nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym nie uwzględnił wcześniejszego merytorycznego rozstrzygnięcia roszczenia o zapłatę. Niezależnie, zaś od szczególnego charakteru tego postępowania, nie budzi wątpliwości konieczność badania istnienia przesłanek procesowych. Jedną z nich jest prawomocne osądzenie sprawy, co – zgodnie z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. – stanowi podstawę odrzucenia pozwu. Tym bardziej nie powinno ująć to uwadze sądu, w sytuacji gdy pozwany do sprzeciwu od nakazu zapłaty wniesionego 24 grudnia 2009 r. dołączył kserokopię wyroku z 26 maja 2008 r., II C (...). Konieczne było zatem zbadanie zaistnienia *res iudicata* już na etapie wszczęcia kolejnego postępowania.

W niniejszym stanie prawnym skutek naruszenia wskazanych regulacji referendarz sądowy przy Sądzie Rejonowym w W. błędnie uznał, że istnieją podstawy do wydania w sprawie nakazu zapłaty i nie odrzucił pozwu zgodnie z dyspozycją zawartą w art. 202 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. W tych okolicznościach postępowanie z mocy prawa zostało dotknięte nieważnością.

Dodać jednak należy, że chybione jest wskazywanie przez Skarżącego, że w sprawie doszło do nieważności postępowania z przyczyn wskazanych w art. 379 pkt 3 k.p.c. Co prawda, przepis ten określa sankcję (w postaci nieważności postępowania) za naruszenie dyspozycji normy prawnej wynikającej z art. 366 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., jednak adresatem powołanego przepisu jest sąd odwoławczy, a nie sąd pierwszej instancji. Wskazuje na to jego ścisły związek z przepisami art. 386 § 2 i 3 k.p.c., które w przypadku poddania orzeczenia wydanego w warunkach nieważności postępowania kontroli instancyjnej nakazują wydanie przez sąd odwoławczy orzeczenia kasatoryjnego. Za przyjęciem takiego wniosku przemawia też wykładnia systemowa, ponieważ zarówno art. 379 k.p.c., jak i art. 386 k.p.c. zostały umieszczone w Dziale V Tytułu VI Księgi pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego, zatytułowanym „Środki odwoławcze”. Adresatem zarzutu naruszenia art. 379 pkt 3 k.p.c. nie może być zatem sąd, który orzekał w sprawie w pierwszej instancji.

Wskazać następnie należy, że zarzut naruszenia art. 498 § 2 k.p.c. w brzmieniu z dnia wydania zaskarżonego nakazu zapłaty nie może być uznany za zasadny. Treść przepisu stanowiła bowiem, że w razie braku podstaw do wydania

nakazu zapłaty przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym. Wbrew stanowisku Skarżącego, nie oznaczało to nakazu odrzucenia przez sąd pozwu, a jedynie wskazanie, że sąd w przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty ma procedować dalej w postępowaniu zwykłym wyznaczając rozprawę, bądź – w razie takiej możliwości – posiedzenie niejawne. W konsekwencji błędnego przyjęcia przez Sąd Rejonowy w W., że istnieje podstawa do wydania nakazu zapłaty, nie mógł on zastosować już art. 498 § 2 k.p.c. Była to bowiem logiczna konsekwencja błędnego działania sądu, nie stanowiąca zatem o naruszeniu tego przepisu.

Ocena zarzutu naruszenia prawa procesowego z punktu widzenia przesłanki wyrażonej w art. 89 § 1 pkt 2 u.SN pozwala przyjąć, że w badanym wypadku nastąpiło naruszenie prawa wynikające – konkretnie – z nieuwzględnienia przez sąd okoliczności uzasadniających odrzucenie pozwu (art. 202 w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.). Wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym w warunkach podstaw do odrzucenia pozwu tj. przy istnieniu wcześniejszego prawomocnego wyroku rozstrzygającego merytorycznie o tym samym żądaniu między tymi samymi stronami (tj. zaistnienia negatywnej przesłanki procesowej w postaci powagi rzeczy osądzonej) ma z pewnością charakter uchybienia procesowego wywołującego daleko idące skutki. Zaznaczyć przy tym jeszcze raz trzeba, że do nieudolnie wniesionego sprzeciwu od nakazu zapłaty, pozwany dołączył kserokopię wyroku, którym uprzednio sprawa została rozstrzygnięta, co powinno wzbudzić zainteresowanie sądu orzekającego. Naruszenie to dotyczy normy prawnej o charakterze bezwzględnie obowiązującym oraz okoliczności, które powinny być brane pod rozagę z urzędu w każdym stanie sprawy. Powyższe niewątpliwie świadczy o rażącym naruszeniu prawa i godzi w powagę wymiaru sprawiedliwości (por. postanowienie Sądu Najwyższego: z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19; z 18 marca 2011 r., III CSK 31/11, LEX nr 846585; z 2 kwietnia 1997 r., II CKU 56/96, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z 24 października 1996 r., II URN 33/96, OSNAPiUS 1997 nr 10, poz. 169).

Skarżący podniósł także zarzut dotyczący naruszenia zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP tj. zasady zaufania do państwa i zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP oraz

prawa do sądu, wyrażonego w ramach art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Konstytucja RP w art. 45 statuuje zasadę prawa do sądu, zgodnie z którą każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazywano, że zapewnienie prawa do rzetelnego procesu jest podstawowym obowiązkiem sądu, a jego przestrzeganie daje gwarancję, że procedura sądowa spełnia wymóg sprawiedliwej oraz że konstytucyjne prawo do sądu nie stanowi jedynie pustej obietnicy, stając się prawem fasadowym (zob. m.in. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK ZU nr 1/A/2006, poz. 2; 29 kwietnia 2008 r., SK 11/07, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 47; 18 października 2011 r., SK 39/09, OTK ZU nr 8/A/2011, poz. 84). Nie ulega przy tym wątpliwości, że prawo do sądu obejmuje również gwarancję stabilności orzeczeń, a więc prawo do otrzymania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy indywidualnej. Dążenie do rozwiązania sporu stanowi istotę prawa do sądu oraz powiązanej z tą gwarancją funkcji sprawowania wymiaru sprawiedliwości powierzonej sądom (art. 175 ust. 1 Konstytucji RP). Obejmuje przy tym gwarancję uzyskania orzeczenia, które w sposób definitywny zakończy daną sprawę i – poza wyjątkowymi sytuacjami – nie będzie w przyszłości podważane (zob. m.in. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 39; 27 października 2015 r., SK 9/13, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 151).

Oceniany na tym tle zarzut skargi nadzwyczajnej dotyczący naruszenia proceduralnych gwarancji prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) należy uznać za zasadny. Ponowne orzekanie przez sąd w sprawie prawomocnie osądzonej, a więc naruszenie zasady *ne bis in idem*, w istocie podważyło ustalenia poczynione przez Sąd Rejonowy w W. rozstrzygający sprawę w postępowaniu zakończonym wyrokiem o sygn. II C (...). Co więcej, orzeczenie to przestało mieć dla współpозwanych jakiegokolwiek znaczenie, skoro możliwe było swoiste „wznowienie” zakończonego prawomocnie postępowania oraz ponowne rozpoznanie sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami. W ten sposób naruszone zostało wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP prawo do orzeczenia sądowego, a więc wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy (zob. m.in. wyroki Trybunału

Konstytucyjnego z: 12 marca 2002, P 9/01, OTK ZU nr 2/A/2002, poz. 14; 25 lipca 2013, SK 17/12, OTK ZU nr 6/A/2013, poz. 86; 27 października 2015 r., K 5/14, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 150).

Prawo do sądu realizowane ma być według reguł ustalonych przez ustawodawcę w procedurach stworzonych dla rozpoznawania spraw poszczególnych rodzajów. Z kolei przepisy te w aspekcie dotyczącym postępowania cywilnego, nakładają na sąd obowiązek badania z urzędu przesłanek, o których mowa w art. 199 § 1 k.p.c., czy art. 379 k.p.c. w przypadku sądu odwoławczego, niezależnie od etapu postępowania, na którym sąd powziął informację, co do ich wystąpienia.

Odnosząc się zaś do zarzutu naruszenia zasad wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP, tj. zasady zaufania do państwa i zasady bezpieczeństwa prawnego, w pierwszej kolejności należy wskazać na ich wzajemne ze sobą powiązanie.

Wywodzona z art. 2 Konstytucji RP zasada ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa, nazywana także zasadą lojalności państwa względem obywateli, ściśle wiąże się z bezpieczeństwem prawnym jednostki. Wyraża się ona w takim stanowieniu i stosowaniu prawa, „by nie stawało się ono swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, iż jego działania podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 lutego 2001 r., K 27/00, OTK 2001 nr 2, poz. 29, tak też P. Tuleja [w:] M. Safjan i in. (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, Warszawa 2016, s. 223-224, nb. 25). Koniecznym wymogiem realizacji zasady zaufania jest zagwarantowanie obywatelom bezpieczeństwa prawnego. Bezpieczeństwo prawne, przewidywalność prawa stanowionego przez państwo oraz respektowanie przez władzę działań podejmowanych w zaufaniu do państwa gwarantują ochronę wolności człowieka (P. Tuleja [w:] M. Safjan i in. (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, Warszawa 2016, s. 224, nb. 25 i 26).

Dodać należy, że omawiany uprzednio zarzut naruszenia gwarancji sprawiedliwej procedury i prawa do wiążącego rozstrzygnięcia sprawy (art. 45 ust. 1

Konstytucji RP) został ściśle powiązany w analizowanej skardze nadzwyczajnej z zarzutem naruszenia standardów wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP i ujmowanych, jako zasada zaufania do państwa (lojalności państwa). Powiązanie tych dwóch unormowań ma swoje logiczne uzasadnienie zarówno na poziomie ogólnych zasad wykładni Konstytucji RP, którą należy odczytywać zawsze w odpowiednim kontekście, uwzględniając jej systemowy charakter, ale także z uwagi na to, że gwarancje wynikające z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP stanowią *de facto* dwie strony „tego samego medalu”. Aspekt ustrojowy, wyrażony w art. 2 Konstytucji RP, dotyczy państwa prawnego, które zapewniać ma m.in. bezpieczeństwo prawne oraz gwarantować jednostce, że jej sytuacja prawna nie będzie kształtowana w sposób dla niej zaskakujący i nieprzewidywalny. Aspekt podmiotowy, wyposaża tę jednostkę w prawo do sądu, a więc przyznaje jej konkretny instrument, dzięki któremu ma być możliwe urzeczywistnianie gwarancji ustrojowych wynikającej z koncepcji państwa przyjętej w art. 2 Konstytucji RP. Jeżeli zatem jednostka, korzystając ze swojego prawa podmiotowego, nie może uzyskać ochrony przewidzianej w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP – w tym wypadku takiego wiążącego rozstrzygnięcia jej sprawy, które nie będzie podlegało ponownemu rozpoznawaniu w warunkach powagi rzeczy osądzonej – to jednocześnie dochodzi do naruszenia zasad funkcjonowania państwa, które takiej ochrony nie jest w stanie zapewnić.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podkreślano m.in., że zasada stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych ma istotne znaczenie z punktu widzenia realizacji konstytucyjnych zasad bezpieczeństwa prawnego i pewności prawa. Z tych względów podstawowe znaczenie ma takie ukształtowanie postępowania sądowego, aby zapadło w nim wiążące rozstrzygnięcie zgodne z prawem (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 39; 13 października 2015 r., SK 63/12, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 146). Wskazywano również, że zasada stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych ma istotne znaczenie z punktu widzenia formalnego aspektu zasady państwa prawnego, zasady ochrony zaufania do państwa i prawa oraz prawa do rozstrzygnięcia sprawy sądowej w rozsądnym czasie. Oczywiście jest, że każda sprawa, w tym każdy spór prawny rozpatrywany na drodze sądowej,

powinna mieć swoje ostateczne, skuteczne i niepodważalne na drodze prawnej rozstrzygnięcie (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 listopada 2006 r., SK 19/05, OTK ZU nr 10/A/2006, poz. 154).

Należy stwierdzić, że wydanie dwóch orzeczeń w okolicznościach opisanych powyżej, godzi w zasadę zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, a także prawo do sądu. W sytuacji, kiedy na skutek rażącego naruszenia prawa wydane zostają dwa orzeczenia, uprawnione jest twierdzenie, że powstała sytuacja stworzyła stan niepewności prawnej naruszając konstytucyjne prawo do sądu (art. 45 Konstytucji RP). To świadczy zaś o naruszeniu zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego.

Odnosząc się następnie do oceny zarzutu naruszenia ochrony praw majątkowych pozwanych (art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP), wskazać trzeba, że Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw do uznania jego zasadności.

Kwestie dotyczące ochrony prawa własności podlegają szczególnej ochronie konstytucyjnej. Zgodnie z art. 64 ust. 1 Konstytucji RP każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia. Zgodnie z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej. Przepis ten stwarza konstytucyjną gwarancję ustanowienia procedur i środków prawnych zapewniających ochronę własności i innych praw majątkowych (wyroki Trybunału Konstytucyjnego w sprawach SK 4/05, P 35/05). Ochronę tych praw uzasadniają także oparte na art. 2 Konstytucji RP zasady ochrony bezpieczeństwa prawnego i zaufania do prawa.

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wyjaśniał znaczenie gwarancji zawartych w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP podkreślając, że przepisy te poddają pod ochronę zarówno prawo własności w rozumieniu prawa cywilnego, jak i inne prawa majątkowe. Odnosząc się precyzyjniej do art. 64 ust. 2 Konstytucji RP, Trybunał wskazywał, że wynika z niego nakaz zapewnienia równej ochrony własności i praw majątkowych. Przepis ten dopełnia zatem regulację zawartą w poprzedzającym go art. 64 ust. 1, jak i w art. 21 ust. 1 Konstytucji RP. Nawiązuje przy tym do ogólnej normy wynikającej z art. 32 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji RP, z której wynika zasada równości, mająca konkretne odniesienie także do

konstytucyjnej regulacji ochrony własności. Istotą regulacji z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP jest podkreślenie, że ochrona własności i innych praw majątkowych nie może być różnicowana z uwagi na charakter podmiotu danego prawa (zob. m.in. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 4 grudnia 2006 r., P 35/05, OTK ZU nr 11/A/2006, poz. 167; 30 kwietnia 2012 r., SK 4/10, OTK ZU nr 4/A/2012, poz. 42; 23 kwietnia 2020 r., SK 66/19, OTK ZU A/2020, poz. 13).

Istotne – z perspektywy ocenianego zarzutu – jest stanowisko Trybunału Konstytucyjnego odnoszące się do znaczenia art. 64 ust. 2 Konstytucji RP, z którego wynikać mają konkretne obowiązki adresowane do organów władzy publicznej. Przepis ten, daje bowiem wyraz ogólnemu stwierdzeniu, że wszystkie prawa majątkowe muszą podlegać ochronie prawnej. Na ustawodawcy zwykłym spoczywa tym samym, nie tylko obowiązek pozytywny ustanowienia przepisów i procedur udzielających ochrony prawnej prawom majątkowym, ale także obowiązek negatywny powstrzymania się od przyjmowania regulacji, które owe prawa mogłyby pozbawić ochrony prawnej lub też ochronę tę ograniczać. W dalszej części swojego stanowiska Trybunał podkreślał, że prawo do sądu stanowi jeden z instrumentów prawnych zapewniających ochronę własności. Oznacza to, że w sprawach dotyczących prawa własności i innych praw majątkowych ochrona ta wywodzona jest jednoznacznie z art. 45 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 14 marca 2006 r., SK 4/05, OTK ZU nr 3/A/2006, poz. 29 wraz z cytowanym tam orzecznictwem).

Zarysowane krótko ustalenia określające charakter i treść gwarancji konstytucyjnych mających swoje źródło w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP wskazują dosyć wyraźnie, że oba te przepisy – chociaż odnoszą się do ogólnie ujmowanej ochrony własności i innych praw majątkowych – mają nie tylko specyficzne znaczenie, ale jednocześnie są odczytywane w ścisłym powiązaniu z wieloma innymi gwarancjami i zasadami konstytucyjnymi, tworząc pewną spójną całość. Chociaż więc w badanej skardze Rzecznik Praw Obywatelskich powołuje się na naruszenie łącznie art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, to jednocześnie nie przytacza w tym zakresie szerszej argumentacji, która mogłaby podlegać pogłębionej, merytorycznej ocenie.

Przy czym zważyć należy, że co prawda działania sądu polegające na

ponownym orzekaniu w sprawie prawomocnie osądzonej oraz wydanie nakazu zapłaty stanowiącego w późniejszej perspektywie podstawę do przeprowadzenia egzekucji z majątku pozwanych, miały związek z przewidzianą w art. 64 ust. 2 Konstytucji RP ochroną prawną własności i innych praw majątkowych, to jednak przyjęcie, że naruszenie sfery konstytucyjnie chronionych praw majątkowych pozwanych nastąpiło w bezpośredniej konsekwencji wydania kwestionowanego nakazu zapłaty nie może być uznane za właściwe. Na tę kwestię należy bowiem spojrzeć całościowo. Zaskarżony nakaz zapłaty istotnie wydano w warunkach powagi rzeczy osądzonej, jednak sama ta okoliczność nie spowodowała automatycznego uszczuplenia w majątku pozwanych. Okoliczność taka mogła zaistnieć faktycznie dopiero na etapie egzekucji komorniczej (KM (...)) po tym, jak kwestionowany nakaz zaopatrzonego w klauzulę wykonalności 18 czerwca 2010 r. (k. 61 i k. 194, II Nc (...)). Skutek ten miał ścisły związek z działaniem samych pozwanych oraz ich nieudolnymi próbami zakwestionowania wydanego nakazu zapłaty w drodze zgłoszenia sprzeciwu.

Nakaz zapłaty z 23 listopada 2009 r. został doręczony pozwanemu Z. G. 20 grudnia 2009 r. (k. 29, II Nc (...)), natomiast wobec pozwanej B. G. uznany został za doręczony z dniem 24 grudnia 2009 r. (k. 30, II Nc (...)).

W dniu 24 grudnia 2009 r. Z. G. wniósł sprzeciw od nakazu zapłaty z 23 listopada 2009 r. (k. 31-35, II Nc (...)) oraz w oddzielnej przesyłce pocztowej pismo zatytułowane „Zażalenie na postanowienie o przyznanych w nakazie zapłaty kosztów procesu z odniesieniem do sprzeciwu do nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym” (k. 37-40, II Nc (...)). Obydwa pisma zostały wniesione wraz z załącznikami w postaci kserokopii wyroku Sądu Rejonowego w W., II Wydział Cywilny, II C (...) oddalającego powództwo Wspólnoty Mieszkaniowej „J.” w W. przeciwko Z. G. i B. G. o nakazanie i zapłatę kwoty 8 523, 91 zł oraz kserokopii zawiadomienia z Prokuratury Rejonowej w W. z 28 listopada 2008 r. o wszczęciu śledztwa (7 Ds. (...)) w sprawie składania fałszywych zeznań przez E. D., I. L. i J. S. (art. 233 § 1 k.k.), kierowanego do Z. G. jako pokrzywdzonego.

W dniu 7 marca 2010 r. Z. G. otrzymał wezwanie do uzupełnienia braków formalnych sprzeciwu od nakazu zapłaty, poprzez złożenie odpisu wskazanych wyżej pism nadanych 24 grudnia 2009 r. w terminie 7 dni od dnia doręczenia

wezwania, pod rygorem odrzucenia sprzeciwu (k. 42-43, II Nc (...)). Odpowiedź na wezwanie, pozwany wniósł 14 marca 2010 r. przesyłając pismo przewodnie z prośbą o wyjaśnienie i wskazanie podstawy prawnej wezwania oraz kserokopię ww. zawiadomienia z Prokuratury Rejonowej Północ w W. z 28 listopada 2008 r. o wszczęciu śledztwa (k. 44-46, II Nc (...)). Wobec nieuzupełnienia braków formalnych w terminie, sprzeciw od nakazu zapłaty Z. G. został odrzucony przez Sąd Rejonowy w W., II Wydział Cywilny, postanowieniem z 16 kwietnia 2010 r. (k. 47, II Nc (...)), które zostało doręczone pozwanemu 16 maja 2010 r. (k. 88, II Nc (...)).

Pozwany 23 maja 2010 r. na wskazane postanowienie wniósł zażalenie, wnosząc jednocześnie o zawieszenie postępowania (k. 57-58, II Nc (...)). W dniu 17 listopada 2010 r. Z. G. otrzymał wezwanie do uzupełnienia braków formalnych zażalenia (k. 94, II Nc (...)). Z powodu ich nieuzupełnienia, postanowieniem z 7 grudnia 2010 r. Sąd Rejonowy w W., II Wydział Cywilny, odrzucił zażalenie z 23 maja 2010 r. oraz oddalił wniosek o zawieszenie postępowania (k. 100, II Nc (...)). Postanowienie zostało doręczone pozwanemu 23 grudnia 2010 r. (k. 101, II Nc (...)) i nie zostało przez niego zaskarżone.

Nakaz zapłaty z 23 listopada 2009 r. został zaopatrzony w klauzulę wykonalności postanowieniem z 18 czerwca 2010 r. (k. 61 i 270, II Nc (...)) na które następnie pozwany wniósł zażalenie 12 grudnia 2011 r. W dniu 2 stycznia 2012 r. pozwany otrzymał wezwanie do uzupełnienia braków formalnych zażalenia (k. 166, II Nc (...)), które wykonał 9 stycznia 2012 r. (k. 167-177v, II Nc (...)).

Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w W., IV Wydział Cywilny Odwoławczy, postanowieniem z 15 maja 2013 r. oddalił zażalenie wniesione przez pozwanego 12 grudnia 2011 r. uznając je za bezzasadne (IV Cz 348/13) (k. 273-274, II Nc (...)). W uzasadnieniu orzeczenia wskazał, że „nakaz zapłaty z 23 listopada 2009 r. uprawomocnił się w całości, bowiem pozwana B. G. nie złożyła sprzeciwu od nakazu zapłaty, zaś sprzeciw Z. G. został prawomocnie odrzucony postanowieniem z 16 kwietnia 2010 r.” (k. 274, II Nc (...)). Ustalenie daty uprawomocnienia się nakazu zapłaty zapewne wynika z przyjęcia przez Sąd Okręgowy, że odrzucenie zarówno sprzeciwu od nakazu zapłaty (postanowieniem z 16 kwietnia 2010 r.) jak i odrzucenie zażalenia na to postanowienie (postanowieniem z 7 grudnia 2010 r.)

nastąpiło z powodu uchybienia przez pozwanego terminowi, jednak pisma te odrzucone zostały z powodu niezuzupełnienia braków formalnych, co powoduje znaczne przesunięcie terminu uprawomocnienia się nakazu zapłaty.

W dniu wydania postanowienia przez Sąd Okręgowy, nakaz zapłaty faktycznie był już prawomocny, jednak wobec powyżej ustalonego przebiegu czynności podejmowanych w przedmiotowej sprawie, podnieść trzeba, że nakaz ten uprawomocnił się z dniem 31 grudnia 2010 r. tj. po upływie 7 dni od dnia doręczenia pozwanemu w dniu 23 grudnia 2010 r., postanowienia wydanego 7 grudnia 2010 r. w przedmiocie odrzucenia zażalenia na postanowienie o odrzuceniu sprzeciwu od nakazu zapłaty, które nie zostało już przez pozwanego zaskarżone.

Podkreślić, przy tym trzeba, że nadanie klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty może nastąpić po jego uprawomocnieniu (art. 776 k.p.c. w zw. z 777 § 1 pkt 1 k.p.c.), zatem w niniejszej sprawie mogło nastąpić po dniu 31 grudnia 2010 r. Oznacza to, że klauzula wykonalności z 18 czerwca 2010 r. została nadana przez Sąd Rejonowy przedwcześnie w konsekwencji dokonania przezeń błędnych ustaleń.

Wobec powyższego, odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 64 ust. 2 Konstytucji RP, trzeba wskazać, że nie może zostać on uznany za zasadny, bowiem dla skutku w postaci uszczuplenia majątku pozwanych, oprócz – co prawda rażąco błędnego – działania sądu, istotne znaczenie miało również postępowanie samych pozwanych, którzy nie byli w stanie wykorzystać przysługujących im środków odwoławczych zapewniających ochronę własności.

Przy rozstrzyganiu o dopuszczalności skargi nadzwyczajnej, należy odnieść się do ogólnej przesłanki wyrażonej w art. 89 § 1 in principio u.SN, co sprowadza się do wyważenia dwóch konkurujących wartości – pewności prawa i związanej z tym stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych oraz zasady sprawiedliwości społecznej, z której wynikać ma przestrzeganie konstytucyjnych wolności i praw jednostki przejawiające się w wydawaniu sprawiedliwych wyroków, zapadłych w prawidłowo prowadzonym postępowaniu. Na podstawie analizowanej skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich, dylemat wynikający z konieczności dania pierwszeństwa jednej z przytoczonych wyżej wartości konstytucyjnych zdaje

się nie występować.

Skarga dotyczy nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym w sytuacji uprzedniego rozstrzygnięcia innym prawomocnym wyrokiem sądowym tego samego sporu zaistniałego między tymi samymi stronami procesowymi. W tym wypadku przy rozstrzyganiu między zasadą pewności prawa i stabilnością obrotu ukształtowanego w drodze kwestionowanego nakazu zapłaty, a zasadą sprawiedliwości społecznej dającą podstawę do uchylenia wadliwego i niesprawiedliwego orzeczenia, powinno się brać pod uwagę, że samo wydanie skarżonego nakazu stanowiło – co stwierdzono wcześniej – wyraz naruszenia zasady powagi rzeczy osądzonej. Nie uwzględniło bowiem wcześniejszego prawomocnego wyroku wydanego w sprawie o sygn. II C (...). Zaskarżony nakaz zapłaty dotknięty jest fundamentalną wadą procesową skutkującą naruszeniem gwarancji stabilności orzeczeń oraz zasady powagi rzeczy osądzonej. W obrocie prawnym nie mogą pozostawać dwa prawomocne orzeczenia dotyczące tych samych stron i odnoszące się do tego samego stanu faktycznego i prawnego. Tym samym eliminacja z przestrzeni prawnej wadliwego procesowo orzeczenia poprzez uwzględnienie skargi nadzwyczajnej zapewnia niewątpliwie cel, dla którego instrument ten został przyjęty przez ustawodawcę oraz urzeczywistni zasadę demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP).

Z tych wszystkich względów, w ocenie Sądu Najwyższego, zaktualizowały się przesłanki, o których mowa w art. 89 § 1 u.SN, tj. zaskarżony nakaz zapłaty w sposób rażąco narusza prawo na skutek jego niewłaściwego zastosowania, a jego eliminacja konieczna jest dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, w związku z czym skargę nadzwyczajną należało uwzględnić.

Jak stanowi art. 91 § 1 zdanie pierwsze u.SN, w przypadku uwzględnienia skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy uchyla zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i stosownie do wyników postępowania orzeka co do istoty sprawy albo przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi, w razie potrzeby uchylając także orzeczenie sądu pierwszej instancji, albo umarza postępowanie. Przepis ten stanowi zatem podstawę do uchylenia zaskarżonego w niniejszej sprawie nakazu zapłaty i umorzenia postępowania w sprawie z

powództwa Wspólnoty Mieszkaniowej „J.” w W. o zasądzenie o zasądzenie od pozwanych Z. G. oraz B. G. kwoty 8.523,91 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty, tytułem zwrotu dodatkowych kosztów jakie powódka poniosła w celu wykonania dodatkowych niezbędnych prac na przebudowę remontowanej instalacji wodnej, tj. na obejście lokalu nr (...) należącego do pozwanych.

Wbrew stanowisku Rzecznika Praw Obywatelskich brak jest podstaw do odrzucenia pozwu Wspólnoty Mieszkaniowej „J.” w W.. Co prawda, przepisy u.SN w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy do skargi nadzwyczajnej nakazują stosowanie przepisów k.p.c., to jednak nieuprawnione będzie twierdzenie, że art. 91 § 1 u.SN nie reguluje w pełni kwestii orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie ze skargi nadzwyczajnej. O ile nie budzi wątpliwości, że w tej sprawie należało uchylić w całości zaskarżone orzeczenie, o tyle wątpliwości budziłoby ewentualne rozstrzygnięcie o odrzuceniu pozwu. Wspomniany przepis art. 91 § 1 u.SN stanowi podstawę uchylenia zaskarżonego orzeczenia w całości lub w części i stosownie do wyniku postępowania: wydania orzeczenia co do istoty sprawy, przekazania sprawy do ponownego rozpoznania albo umorzenia postępowania. Odrzucając pozew, sąd odmawia merytorycznego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy z uwagi na brak dodatnich przesłanek procesowych lub występowanie przeszkód procesowych, dlatego też nie może być w tym przypadku mowy o orzekaniu co do istoty sprawy. W braku zaś podstaw do przekazania sprawy, czy też do jej merytorycznego rozpoznania, postępowanie należało umorzyć, bowiem wydanie merytorycznego rozstrzygnięcia jest niedopuszczalne.

Odnieść się jeszcze należy do kwestii dopuszczalności uchylenia zaskarżonego skargą nadzwyczajną orzeczenia, od którego uprawomocnienia upłynęło więcej niż 5 lat. Przepis art. 115 § 2 u.SN wprowadzając dodatkowe ograniczenia, co do możliwości uchylenia zaskarżonego orzeczenia, wyłącza tę możliwość w sytuacji, gdy wywołało ono nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat. Co istotne, upływ 5 lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia jest samodzielną przesłanką ograniczenia się przez Sąd Najwyższy do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa (K. Szczucki, *Ustawa o*

Sądzie Najwyższym. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2021, art. 1, s. 496). Jednakże dalsze brzmienie tego przepisu wskazuje, że pomimo zaistnienia tej przesłanki, Sąd Najwyższy wydaje orzeczenie, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN, gdy za tym przemawiają zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP. Jeśli zatem Sąd Najwyższy dostrzeże powyższą okoliczność, obligatoryjnie przyzna prymat zasadom, wolnościom i prawom człowieka i obywatela określonym w Konstytucji RP.

Wydanie takiego orzeczenia wynika nie tylko z celu przepisów ustawowych regulujących skargę nadzwyczajną, które nadają prymat zasadom, wolnościom i prawom człowieka i obywatela, ale także z tego, że Sąd Najwyższy, rozstrzygając w sprawie ze skargi nadzwyczajnej, nie powinien wydać orzeczenia, które naruszałoby normy o szczególnym znaczeniu (K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2021, art. 1, s. 497). Samo stwierdzenie wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa, nie prowadzi bowiem do cofnięcia naruszeń zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP i wywołanych przez to orzeczenie. Dopiero wydanie przez Sąd Najwyższy orzeczenia o jego uchyleniu, czynić będzie zadość celom ustawy, jednak tylko w przypadku, gdy orzeczenie to nie doprowadzi do naruszeń tych samych norm, których funkcjonowanie ma przywrócić.

Po pierwsze więc należy podnieść, że w niniejszej sprawie nie nastąpiła nieodwracalność skutków prawnych, o których mowa w art. 115 § 2 u.SN. O ile bowiem od uprawomocnienia się zaskarżonego nakazu upłynęło 5 lat, o tyle wywołana tym orzeczeniem sytuacja prawna związana z nakazaniem wykonania świadczenia pieniężnego, a następnie jego egzekucją z majątku pozwanych zdaje się być możliwa do weryfikacji i odwrócenia, nie prowadząc jednocześnie do nieprzewidywalnych skutków materialnoprawnych wynikających np. z dynamiki obrotu cywilnoprawnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 3 czerwca 2020 r., I NSNc 46/19).

Po drugie, trzeba wskazać, że wskutek wydania zaskarżonego nakazu zapłaty naruszone zostały zasady i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP, tj. zasada zaufania do państwa, zasada bezpieczeństwa prawnego, wywodzone z art. 2 Konstytucji RP oraz prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji

RP). Mając na uwadze znaczenie tych naruszonych wartości w kontekście niniejszej sprawy oraz konieczność ich ochrony, Sąd Najwyższy uznał, że przemawia to za wydaniem orzeczenia na podstawie art. 91 § 1 u.SN, pomimo upływu pięcioletniego terminu od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego nakazu zapłaty (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 29 czerwca 2021 r., I NSNc 15/21; z 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20). Oczywistym jest bowiem, że utrzymanie w mocy zaskarżonego nakazu zapłaty, stanowiłoby o nieprzerwanym istnieniu daleko idącego w swych skutkach naruszenia wskazanych wartości, które nie powinno mieć miejsca w demokratycznym państwie prawa.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w pkt. 1 sentencji wyroku, zaś o kosztach postępowania rozstrzygnął zgodnie z zasadą określoną w art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.